

(המשך מעמוד 7)

עשות צעד נוסף, לבקש פגישה פנים אל פנים, ללא קהל מאזינים. הפגישה התקיימה במשרדו של בן. ג'י בקריה. נכחו בה, מלבד אלוהים, רק בן גוריון וברנשטיין. והקצרון המלווה את בן צאת מפיו.

שני האנשים שישבו זה מול זה היו כמעט ניגודים מוחלטים. בן גוריון הוא יליד ה' ה' היהודי במוצא אירופה, ה' אשר בני המערב רגילים להתייחס אליו בולז'ול נסתר. פרץ ברנשטיין הוא נציג אופייני של יהדות המערב, יליד גרמניה (מיינגן), צעיר בארבע שנים מבן גוריון, בן ה'66. בעוד שבי. ג'י גילה את אהבתו לאפלטון רק מאוחר בחייו, כאדם המתגעגע אל אשר נמנע ממנו ב' נעוריו, ברנשטיין גמר לקרוא את כתבי חכ' מי יון ומצביאי רומא עוד בילדותו, ב' גימנסיה ההומניסטית, לפני שגויס לצבא הקיסר וילהלם (בו עלה לדרגת סמל, עבר קורס קציני מילואים, אך לא זכה לתואר הקצונה, בשל סרובו לעבור טבילה). אחיו המצעיר, גם הוא חייל הקיסר, נפל, בימי ה' מלחמה הראשונה, בחזית חרשא.

המפנה בחיי שני האנשים בא בנעוריהם. בן. ג'י הגר לארץ ישראל, התערה בחייו ה' עליה השניה, השתתף בהתהוות החיים ה' מפלגתיים שהיו עתידים לעצב את דמות הארץ. ברנשטיין הגר להולנד, אחר שעבר זמן מה כשוליה בבית מסחר לתבואות (שם היה נאלץ, בהתאם לנוהג, לעבוד גם כמה דרשים כסופעל גופני, ונשא שקים בני 100 ק"ג במחסן התבואות). בהולנד נכנס לעסק דומה, רכש לו משך שנים את הנסיון הכלכלי המעשי, הקובע כיום במדה רבה את גישתו לעניינים מדיניים. (אומר הוא: "האיזמים שיככים לבחירות ולאסיפות...")

בהולנד נשא ברנשטיין אשה, חיה, בת לנשואית ערובה שהתגירה אחר כך בירי שלים כדת וכדין. היא ילדה לו 4 ילדים: רחל, הנשואה לבעל בשק בעמק חפר; יהו' דיה, הנשואה למהנדס חיפני; דוד, הכותב שירים באנגלית ובעברית, היה מפרקימוק שים בימי המלחמה, עובד כיום במפלגת אביו; ומשה, תלמיד החמישית בהרצליה, חונך בקורס שריון של הגדנ"ע. בסך הכל מונה המשפחה 3 נכדים, 6 נכדות. **שני צעירים בלבד.** לבני האינטליגנציה ציה היהודית הצעירה באירופה המערבית היתה לציונות משיכה רוחנית. הם ראו אר'

זושיבו אותם בספסלים של הציונים הכלליים, ולומר של אלה שלא היו לא חתיים, ולא סוציאליסטים. נוכחתי לדעת שכני בספסל קרובים לדעות. הפכתי ציוני כללי". ברנשטיין הצעיר החל עולה בסולם הציוני-הכלליים, מאחורי שמות מצלצלים כסר פרסקי ומוסינון, שעה שדוד בן-גוריון הצעיר החל מתבלט בשורות השמאל, מאחורי גבם של שמות מצלצלים כברל כנלסון וחיים ארלוזורוב.

באותם הימים כבר התבשל יחסי הכוחות העתידיים: הציונים הכלליים * עסקו בעיקר בפעולות פרלמנטריות, בהספה רעיונית; בן גוריון וחבריו עסקו אותה שעה בבנין ארגון גם בארץ, ביצירת ההתישבות העובדת וההסתדרות, עמדת המפתח של כל שלטון עתידי בישוב. שלטון זה ילא נפל מן השמים. הוא נבנה בעמל של שנים, כעץ שצמח לאטו עד שפריו הבשל נפל לחיק בעליו עם קום המדינה.

מועדין פוליטי מורחב. פרץ ברנשטיין עלה לארץ בפברואר 1936. מצא בה מפלגה ציונית-כללית שהיתה מעין מועדון של ידידים מרוסיה, יריב מאד בלתי-ישוה לרשת הכח האדירה של הסתדרות הפועלים. שלטון הפועלים היה מבוסס על עמדות ה' מפתח שבנו בארץ. כוחם של הציונים-הכלליים נבע בעיקר מן הגולה.

אולם במרוצת השנים, כתוצאה מודימת ההון של העליה הגרמנית, התפתח גם המשי הפרטי בארץ-ישראל. פה ושם בצבצו הניצנים הראשונים של תעשייה, של מסחר גדול. קמו ארגונים כלכליים, בעלי אינטרסים מיוחדים. הם ביקשו לעצמם נציג פוליטי ב' מוסדות הלאומיים, מצאו אותו בציונים הכלליים הליברליים. כך נוצרה ברית המשי משת עד היום יסוד המפלגה: מצד אחד ה' ציונים-הכלליים, השוללים את השמאל מכיון שהם מתנגדים בכלל ל' מעמדיות, ומצד שני הגופים הכלכליים, שהאינטרסים המעמדיים שלהם סותרים את האינטרסים של ה' ישראל רוקח מסמל את הצד השני.

כל עוד שלטו האנגלים בארץ, לא השפיעו מוסדות הציונות והישוב על מהלך החיים הכלכליים, והציונים-הכלליים לא חרגו מגדר של מועדון פוליטי מורחב. המהפכה באה עם הקמת המדינה. הממשלה החדשה קבעה פת' אום את הדברים הגוררים חיים או מות על כל מפעל כלכלי: מס ההכנסה, רישיון היבוא, ערך המטבע, הקצבת חמרי גלם, קביעת המחיר. מפא"י, שקיבלה לידה את

יותו של הלכוד הכל-מפלגתי, לא רק לשם איחוד בני-הישוב במאמץ המלחמה, אלא גם לגיוס הכוח הכספי והפוליטי של יהודי הער' לם. בחודשים הגורליים, שקדמו להכרזת ה' מדינה, היה ברנשטיין אחד מבני הרביעיה (בן גוריון-פלך-שפירא-ברנשטיין) שניה' לה את המלחמה. הוא היה אחראי ביותר להבטחת האספקה והדלק. בתפקיד זה מנע כעד האנגלים, בצורה "בלתי-פרלמנטרית" להוציא מחיפה את מלאי הדלק החיוני. אומר ברנשטיין: "מכל מעשי אני מתפאר בנצחון במלחמת הדלק". מוסיף מיד, בחיוך האופייני לו: "כמובן, הוא בא הודות להגנה — היא שיחררה את חיפה במועד הנכון...".

לשהוקמה הממשלה הזמנית היה פרץ ברנ'

ובלי הון זר לא ייתכן בנין ארץ-הגירה. כס' פי התרומות אינם יכולים לתפוס את מקומו. כי בעוד בעליהן פרטי צריך לדאוג ליעילותו, הון ציבורי מתבזבז, מטבעו. כסף שמקבלים אותו במתנה אינו מתחנך.

אירווינג מירר באסיפה ציונית-כללית. סימפוזיב בלתי-גמורה...

"באמת, איני יודע!" מה, בכלל, רצה בן. ג'י? לשם מה, בכלל, פתח במשא ומתן ששכלונו היה צריך להיות ברור לו מראש? מדוע ביקש פגישה, בעת שלא היה בדעתו להציע אומה? עונה ברנשטיין: "באמת, איני יודע!"

במחנה הצ"כ הפכו הנחושים לפתרון ה' חידה כמעט למשחק חברתי. הפתרונות ש' הוצעו עד כה:

- (א) בן. ג'י רצה להפחיד את אגודת ישראל, למען לא תצא מהממשלה. סיבה זו שוב לא היתה מתאימה לפגישה השנייה. ש' נערכה אחרי פרישת אנשי האגודה.
- (ב) בן. ג'י רצה למשוך בצורה זו את הפרוגרסיבים לממשלתו. סבור ברנשטיין: "לשם כך לא היה צורך בכל ההצגה".
- (ג) בן. ג'י רצה להכין את הציבור לבחיי רות חדשות, להפגין לפני כן את רצונו ל' אחור, לגולל את אשמת הפירוד על הציונים הכלליים. הסבר זה אינו מתקבל על הדעת; בחירות חדשות לא היו משנות, מן הסתם, את המצב במדה ניכרת (אם כי הצ"כ מקווים להישגים חדשים בקרב העולים החדשים).
- (ד) להשפיע על יהודי אמריקה ועל הס' תדרותם הציונית (שנשיאם, ד"ר אירווינג מילר, ביקר באותה שעה בארץ), למען לא יודחו בגלוי עם הציונים הכלליים כאן. תקוה זו נתבדה: מילר, שהוא קלף ציוני-כללי עיקרי, זיכר באירוניה גלויה על "אייהור' הדות".
- (ה) מקדינאל רוצה בשותף הצ"כ בשל' טון (אומר ברנשטיין: "אין לי כל הוכחה לכך").

לפרץ ברנשטיין עצמו יש תיאוריה הרבה יותר פשוטה. הוא סבור כי בן. ג'י רצה פשוט לריות מה מחיר ההשתתפות של הצ"כ בממשלה, נוכח לדעת שהמחיר גבוה יותר ממה שהיה מוכן לשלם. מכל התיאוריות, היתה זאת המתקבלת ב' יותר על הדעת.

3 כפיות ציונות

אדם הרוצה להקים מפלגה חדשה, יכול לשים את הדגש על סיסמא מהפכנית חדשה (למשל: נודיום, איסור משקאות הריפים או הפיכת האספרנטו לשפת המדינה) או להכין בשליל מחומרים שונים, כדרך טבח המכין עוגה. במקרה זה יכול להכין לעצמו מתכון של ספר בישול. למשל:

"יתכן והפרוזה..." בסיומה של המל' חמה, נגמר גם ירח הדבש של מפא"י והצ"כ. הציונים-הכלליים האמינו כי למפא"י מטרה ברורה: לגשל את המשק הפרטי. ברנשטיין הציע להיכנס בכל זאת לממשלה, מתוך אמו' נה שהשפעתו האישית תימנע הפליות קיצוני' וית יותר, הרוב החליט נגדו, והוא קיבל את דעת הרוב, בהכנתו הרגילה ("יתכן והפרוזה בכוח השפעתו האישית...")

אי ההשתתפות הוכיחה את עצמה ככרחה. בכנסת הראשונה היו לצ"כ שבעה חברים. בבחירות לכנסת השנייה זכו ל'123.396 קור לות ול'22 צירים, כמעט כמספר צירי מפ"ם וחרות יחד. הם הפכו המפלגה השנייה במודי גה.

היה נדמה עתה שכניסת הציונים הכלליים לממשלה מובטחת, שהרי כיצד היתה יכולה לקום ממשלה בלעד'ם? אולם תקות הצ"כ נתבדה. אבן הנגף לא היתה רעיונית; היא היתה מעשית מאד: במקום קווי-יסוד שאינם אומרים ולא כלום, דרש ברנשטיין כי הממ' שלה תקבע לעצמה, מראש, תכנית מפורטת ביותר בשטח הכלכלה, תכנית שתכלול את פרטי הפרטים בכל השטחים. כדי להבטיח את ביצוע התכנית דרש לעצמו את תיק המסחר והתעשייה. אולם מהלכי המפעלים ההסתדרותיים, שהשפעתם במפא"י רבה מאד, צעקו חמס. הם ראו בעיני קוחם תקופה של שבע פרות הסתדרותיות רזות, שבע פרות פרטיות שמנות. המשא ומתן התפוצץ.

"ואצרך אין?" בפגישה החדשה הת' עוררה אותה נקודה מחדש, כאילו נפסק המשא ומתן רק אתמול. השיח: "בן גוריון (בקול נזוף): יש לכם אינטרסני' טים פרטיים!" ברנשטיין: "דאי! ואצלך אין? האם המפ' לשה שלך אינה מעדיפה את האינטרסנטים למה?"

בן גוריון: אתה מחזיר לי את הכדור? ברנשטיין: בודאי, כי הכדור שייך לך! טוען ברנשטיין: הטראסט ההסתדרותי מוזק לארץ. הוא מברייח את הון ההשקעה הפרטית.

משה, פרץ וחיה ברנשטיין במקום שבע פרות רזות...

השלטון המעשי, כהמשך ישר של שלטונה בסוכנות, קבעה מדיניות שמטרתה היתה ברורה: ליצור תנאים לגידול מהיר של ה' משק ההסתדרותי, לצמצום הדרגתי של ה' משק הפרטי, אך מבלי להגיע למשק סוציאליסטי אמיתי. המעמד הבינוני הנפגע קם על רגליו, הבין שהגיעה שעתו להילחם. הציונים-הכלליים חדלו להיות מועדון, הפ' כו מפלגה אמיתית. **מלפון, חיפה ודלק.** כל עוד נמשכה המלחמה נגד הערבים הבין בן. ג'י את חיוני'

תה כאדיאל כמעט אסתיטי, משהו שיעמוד מעל לאינטרסים כיתתיים וכלכליים, משהו שיצור חברה שלא היה לה עדיין כל תקדים. היה זה אדיאל שונה מאד מזה שצמח אר' תה שעה במושבות ובקיבוצים של ארץ ישראל, ושצעירים מסוגו של מארג'ה-הפוע' לים דוד גרין התווכחו אתו בלילות. כי פועלי ארץ-ישראל, מושפעים מן האידיאלוג' יות של אירופה המזרחית, חלמו על מלחמת מעמדות, על חברה סוציאליסטית ועל קר' מונה. ברנשטיין הפך ציוני במלחמת העולם ה' ראשונה, למד עברית, החל מתבלט בהס' תדרות הציונית ההולנדית הקטנה. הוא נשלח לקוגרס של 1929, מספר הוא: "ידעו שלא הייתי שייך למזרחי ולא לפועלי ציון, לכן

* משמאל, הבושה כובע שחור, החכית' שושנה פרטיץ.